

Breve fra Hans Egede Schack tilligemed et Brev om ham fra C. St. A. Bille.

Af Nicolaj Bøghs efterladte Papirer.

Af nedenstaaende Breve har *H. E. Schacks* Søster, Fru *Augusta Nielsen*, foræret mig Nr. II—V og IX og givet mig Afskrift af Nr. VI—VIII samt Nr. XII; samtidigt dermed meddelte hun mig Tilladelse til at offentliggøre alle disse; den samme har jeg faaet af Lektor *Eurenius*, der har overladt mig Nr. I i Afskrift. Brevene til *P. L. Møller* har jeg erhvervet mig ved Køb.

Hele Samlingen har jeg nu, da jeg ønskede at lade den trykke, forelagt Brevskriverens Brodersøn, Pastor *Albert Schack*, og bedet ham om, at han paa Slægtens Vegne vilde fremkomme med muelige Indvendinger; men han har ment, at der Intel vilde være til Hinder for Trykningen.

H. E. S.s Retskrivning, som er noget varierende, har jeg fulgt, ogsaa i svenske Ord, som han ikke sjældent behandler med lovlig stor Nonchalance.

Min Lyst til at offentliggøre disse Breve vil let kunne forstaaes, naar man betænker, hvor Lidet der i vor personalhistoriske Literatur forefindes til Belysning af „Fantasternes“ Forfatter som privat Person, og naar man saa ved Gennemlæsning af disse Epistler erfarer, hvor elskværdig han viser sig som Familienmedlem, Ven, Skandinav, Patriot, Krigsmand og Kritiker.

H. E. Schack er født 2. Febr. 1820 og blev i 1837 Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, var i 1843 med paa Studentertoget til Upsala, blev i 1844 juridisk Kandidat, deltog i 1845 i Det nordiske Studentermøde i Kjøbenhavn, studerede derpaa i Upsala, gik som Frivillig med i Krigen 1848, hvor han blev Underofficer, deltog som Politiker i de national-liberale Bevægelser for senere delvis at slutte sig til Bondevennerne og blev flere Gange Rigsdagsmand; han deltog saaledes i den grundlovgivende Rigsforsamling. I 1854 blev han Landstingssekretær og i 1856 Sekretær hos Konsejlpræsidenten. I 1857 udgav han „Fantasterne“ og døde efter længere Tids Svaghed d. 20. Juli 1859, altsaa kun 39 Aar gammel. Nic. B.

I.

[Til Student *M. C. J. Eurenius*, senere Lektor i Malmø.]

Kjøbenhavn d. 16de Juli 1843.

Kjæreste *Eurenius*!

Da jeg idag har skrevet til min Vært i Upsala og takket ham for hans Gjæste-Venskab, var det naturligt, at mine Tanker ogsaa maatte hendrages til vore Venner i Lund, som vi under

vort Ophold i Upsala, og ikke mindre efter dette, betragtede næsten som vore Egne. Desværre fik jeg under den urolige Sõtour næsten ikke Leilighed til at stifte meer end blot Bekjendtskab med ret Mange, og det var kun det heldige Træf, at jeg hiin Nat paa Reisen fra Upsala til Stockholm fik min Plads ved Siden af Dig, som jeg skylder det Gode, at jeg dog nu — uden at det, som jeg haaber, forundrer Dig altfor meget — kan tilskrive Dig disse Linier. Jeg maa imidlertid beklage, at jeg dog ikke denne Gang faaer Tid eller Lejlighed til at føre en ordentlig Passiar med Dig, min kjæreste Eurenus, — thi om en halv Time gaaer Posten, og om 3 Qvarter skal jeg paa Collegier; ligesom jeg i det Hele i denne Sommer har saa travlt, at jeg neppe kan faae Tid til mundtlig at tale med en god Ven, endsige skriftlig.

Den egentlige Anledning til nærværende Skrivelse er derfor nærmest, at jeg med det Brev, jeg skrev til min Upsalensiske Vært, tillige sendte ham et Par Bøger, af hvilke den ene¹⁾ forekom mig at indeholde et heldigt Udvalg af nyere Danske Digte; — og da jeg nu ogsaa, kjæreste Eurenus, kjendte Dit poetiske Gemyt og Dit Scandinaviske Sind, dristede jeg mig til ogsaa at sende Dig et Exemplar af den nævnte Bog, hvorhos jeg dog maa gjøre Undskyldning for, at den ikke viser sig i et elegantere Bind; men til at skaffe den dette, var der ikke Tid, medmindre jeg vilde vente endnu 8 Dage; men af en saadan Venten er jeg en stor Hader. Det Højeste, der blev Tid til, var at indsætte det medfølgende Portrait af *Oehlenschläger*, hvilket, jeg troede, muligviis kunde interessere Dig at have. Det er iøvrigt fra hans yngre Dage; thi de senere vare alle for store til saaledes at kunne indhæftes.

— — — — —²⁾

Af *Christian Winther* finder Du foruden „Matrosen“, som

¹⁾ „Poesier af danske Digtere, samlede og udgivne af *Nicolaj Krossing*“. *Krossing* havde været *Schacks* Lærer i Borgerdydskolen paa Christianshavn.

²⁾ Det her Udeladte er Forklaringen til mange af de enkelte Digte; men denne er for danske Læsere uden Interesse, da enhver saadan ved Besked i saa Henseende.

Du nok husker, ogsaa „Kongens Skygge“, Pag. 88, som handler om *Christian den Anden* (Tyrannen), hvem Du rigtignok her vil finde betragtet med andre Øine end af den Svenske og Danske Adel; — og navnlig har Digteren udtrykt sin Anskuelse af ham i de Ord:

„En Søn af tvende Aldre var han,
 „han stod, hvor Skranken just blev lukt;
 „og Mørkets bitre Kampe bar han,
 men høsted ikke Livets¹⁾ Frugt.

Med Hensyn til et andet Sted deri skal jeg bemærke, at i de 16 Aar, han sad fangen, fik han ingen anden Spadseretour, end rundtomkring Marmorbordet i hans Fængsel, hvis Indgange vare tilmurede; og i det Bord findes der endnu en dyb Fure, som Spor af hans Finger, hvilken han lod løbe paa Bordet, naar han gik omkring det. Slige Følger havde det den Gang for en Konge over de tre nordiske Riger, at sætte sig op imod Adelen Forøvrigt fremtræder *Chr. Winther* egentlig ikke i denne Samling i sit egentlige Fag som den, der beskriver Danmarks Natur og dennes Skjønheder, — Noget, han i sine „Træsnit“ har gjort til en særdeles Fuldkommenhed. Men denne Art Digte, saavel som alle erotiske, ere ganske udeladte af nærværende Samling. — For at see, hvorvidt vor Smag stemmer, har jeg under de Digte, som jeg efter min *Subjectivitet* fandt bedste, paa Registret sat en lille Streg²⁾.

Endnu vil jeg blot, kjæreste Ven! bemærke, at Du vistnok vil kunne finde enkelte Digte heri, især fra Begyndelsen af dette Seculum, der omhandle Begivenheder, hvori Svenske og Danske staae ligeoverfor hinanden med Sværdet i Haanden. Men jeg

¹⁾ I Originalen staaer der „Lysets“.

²⁾ De indstregede ere: 1) „Den engelske Kaptajn“, af *Carl Bagger*, 2) „De tvende Kirketaarne“ af *Oehlenschläger*, 3) „Vilhelm Bisp og Kong Svend“ af *Grundtvig*, 4) „Hakon Jarl“ af *Oehlenschläger*, 5) „Kongens Skygge“ af *Chr. Winther*, 6) „Ewalds Grav“ af *Oehlenschläger*, „Wiedewelt“ af Samme, „Lær mig, o Skov“, af Samme, „Rungstedts Lyksaligheder“ af *J. Ewald*, „Vaaren og Freden“ af *J. L. Heiberg*, „Aftenhøjtid“ af *Schack Staffeldt*, „Guds Almagt“ („Op al den Ting, som Gud har gjort“) af *Brorson*, „Kirkeklokken i Farum“ af *C. J. Boye*, „Bjærgprædiken“ af *Oehlenschläger*, „Dødsøjeblikket“ af *H. C. Andersen*, „Poesiens Nytte“ af *Oehlenschläger*, „Augustinus“ af Samme og „Guldhornene“ af Samme.

tænker vel, at vi kjende hinanden for godt til, at jeg derfor skulde frygte for at sende Dig slige Digte, fordi de kunne handle om noget Saadant, som det ingenlunde er vor Hensigt at ignorere.

Og hermed, min kjæreste Eurenus! ønsker jeg Dig et hjerteligt Levvel! — Og naar Du stundom sender Din Tanke over Øresund, da lad den og en Gang imellem dvæle hos

Din altid hengivne Schack.

II.

[Kjøbenhavn d. 25. Juli 1843.]

Mine høistærede Venner i Mariager og dito dito Veninder i dito!¹⁾

Jeg beder Dem alle være forvissede om min Agtelse —! (*Gea*²⁾ *exclusive*, hvis Mangel paa Conseqvents jeg ikke kan Andet end misbillige, idet hun Aftenen før sin Afreise brød det med mig, $\frac{1}{2}$ Time iforveien under Mægling af et Stykke Kage, indgaaede evige Forbund tillands og tilvands, — i den Grad, at hun tillands vilde have mig indespærret i et sort Hul, og tilvands paa det Bestemtteste nægtede at ville fange Fisk med Orm. Iligemaade beder jeg Dem alle være forvissede om, at ovenstaaende lange Periode samt hele nærværende Brev stammer fra mig og ingen Anden; men specielt beder jeg Danmarks Provst være enig med sig selv om, at det ikke er Illusion (eller „Paravel“) [?], at han virkelig har betalt Portoen for disse Linier, men at han nu kan nyde den samme Glæde, som *Salzmanns*³⁾ Podeqviste og Mariagers Præst nyde af deres Have dyrkning: thi ligesom disse smage Sødheden af de Pestinakrødder, de selv have plantet, saaledes smager Hans Høiærværdighed Sødheden af at læse det Brevskab, for hvilket han selv har udredet hele Postportoen.

¹⁾ Brevskriverens Svoger *Johan Carl Johansen*, gift 1833 med hans Søster *Edle*, var i 1838 bleven Sognepræst i Mariager; i Besøg hos dette Ægtepar var Fruens og *H. E. Schacks* Forældre, Dr. fil. Provst N. C. S. og Hustru *Tagea Dorothea*, f. *Erasmii*; Dr. S. var dengang Sognepræst ved Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.

²⁾ *Tagea*, Pastor *Johansens* eneste Datter.

³⁾ Den bekendte tyske Pædagog, der bl. A. fordrede, at hans Elevers Legetøjs genstande skulde udvikles gennem Havearbejde.

I min Flugt paa Pegasus afbrydes jeg af *Jens*¹⁾, der udbeder sig Bøsserne; han klagede meget over Tiderne, og da jeg vilde muntre ham med Udsigten til engang at blive Under-, ja vel endog Overgraver, afviste han min Trøst med et bittert Smil, og lod fra Halsens dybeste Baggrund opstige nogle Toner, der for mine Øren lød som: „beafskedigede Lieutenanter, ja — Majorer!“ — — Af andre Kirkers Betjente havde vi igaar Visite af Pastor *Bojesen*²⁾ ved Tugthuset, der udbad sig *Tages*³⁾ Bistand — jeg troer i Anledning af en Bortreise. — Af Forlovelser omtaler man den unge Prinds *Friedrich af Hessen's* med Storfyrstinde *Alexandra*, ogsaa *Orla Lehmanns* med Frøken *Puggaard*, hvilken skal være passeret i Italien Derimod er *Caroline Pickler*⁴⁾ død.

Iøvrigt stoler jeg paa min kjære Fader! at Du befinder Dig fortræffelig, kaster alle Grillen væk, og tænker, saa tidt nogen-somhelst Sorg generer Dig: at Du aldeles ingen Nytte har af at tænke paa slige Narrestreger, hvorfor Du strax maa drive dem bort. Nu maa Du rigtig restituere og sole Dig; det kan Du jo trods Nogen; thi om endog Solen paa Himlen ikke skulde indfinde sig, saa har Du jo dog de tvende Sole paa Jorden, som almindelige Mennesker kalde den blide „Parts“ Øine. Og hvorvel jeg fryder mig til igjen at se min brave Fader, saa maa Du dog ikke strax, saa snart Du føler det første Glimt af Velbefindende, flyve afsted og udraabe: „Nu, *allons march!* nu maa jeg over og sætte til al den Sundhed, jeg har samlet sammen“. —

Forøvrigt længes jeg hjertelig efter Dem alle, og finder som altid den Sætning stadfæstet, at, hvormeget man end skjønner paa et nærværende Gode, erkjender man dog først ret dets Værd, naar det er forbigangent. — Dig, min kjæreste Svoger! maa jeg dog fortælle, at jeg idag i Cancelliet saae opslaaet: „Stiftsprovstiet i Viborg samt Degnekaldet til Domkirken og Asmild og

¹⁾ Formodentlig et Kirkebud ved Frelsers Kirke.

²⁾ *Carl Chr. Boisen*, senere Præst ved Ribe Domkirke.

³⁾ Brevskriverens Broder, dengang Kæleket ved Vor Frelsers Kirke.

⁴⁾ Den tyske Forfatterinde.

Tapdrup Annexer“, alt som et *totum*, og ganske stillet ved Siden af hverandre, saa at det forekom mig aldeles utvivlsomt, at det maatte følges ad; dog dette vil Du jo selv kunne see i Bladene.

Til min Skræk er Papiret allerede fuldt; derfor beder jeg Dem alle et hjerteligt Levvel, — min elskværdige, brave Fader! der maa see at blive som en paa Bjerget opfødt Løve, — min noble Svoger og dito Søster, hvis interessante og morsomme Samtaler jeg i det Mindste 3 Gange om Dagen føler Savnet af, — den blide Peis og den fromme Leo [?]¹⁾, mine bedste Venner! — Vinepelsen *Gea* og sammes høie Protectrice og Tante.

Deres altid hengivne H. E.

. . . Scandinaviske Samfund er bleven opløst af Cancelliet, og en høitidelig Protest nedlagt af Dideriktionen derimod.

III.

[Til hans Søster, Fru *Augusta Nielsen*]²⁾.

Söderköping 10. Juli [1845.]

Her sender jeg dig, min kæreste Augusta! en ung Svensk fra Finland, Hofretts-Notarie *Tørngren*, rig som en Crøsus og efter nogles Mening smuk som en Adonis. Hans øvrige qvaliteter kan jeg paa grund af et altfor kort bekendtskab ikke sige stort om, dog synes han mig elskværdig. Af dit Scandinaviske sind, håber jeg, han må vente den bedste modtagelse.

Mange hilsener fra din hengivne H. E. S.

Gør ham bekendt med nogle skønne unge Danske Damer, så at der kan blive Scandinaviske partier af.

IV.

[Til Samme.]

Calmar ²⁵/₉ 45.

Min elskværdige Frue!

På et Bal, som jeg gjæstede i Staden Lund, talte jeg med en ung Dame om den sidste Kjøbenhavnertour, og hun fortalte mig da, hvad jeg nok vidste, at Folk vare blevne opsamlede på

¹⁾ Sønnerne Nicolai og Ludvig.

²⁾ Gift med *Vilhelm Nielsen*, dengang Kateket ved Kjøbenhavns Hellig-gejstes Kirke.

Gader og Stræder og *sans façon* introducerede i fremmede Familier; — som Nogle, med hvilke dette var Tilfældet, nævnede hun blandt Andre to unge Herrer [Eug.] *Clairfelt* og [C. V.] *Silfversparre*, som havde lært at kjende en Præstfrue, hos hvem de havde havt det meget „roligt“. „Ja“, svarede jeg, „denne Dame var min Søster“; — og strax derpaa frentraadte de unge Herrer selv og bekræftede Sandheden af mine Ord, som bade at formelde deres *égard*, naar Brev afgik til Hovedstaden udi Danmark. Mit Løfte derom indløser jeg nu herved.

Du har, min kjære Augusta! formodentlig nu været i Jylland; jeg siger det så tvivlende; thi jeg synes, at Skjæbnen er slem til at modsætte sig dine Toure i den Retning. Er det imidlertid skeet, saa fortæl mig endelig Alt — løst og fast — om denne Tour: jeg veed, hvormeget Du kan gjøre ud af Lidt. *Vilhelm* (til hvem jeg ikke retter mit Brev; thi han sagde før min Afreise, at dette kunde jeg gjerne spare mig) håber jeg, har havt Ug + af denne Tour; hvorimod Barnet [?] ¹⁾, som rime­ligviis er bleven vant til et mageligt Driveliv, — måske har havt mindre ug +-agtige Følger af den

Hvorledes de adelige og borgerlige Familier, Du besøgte, havde arrangeret Alt til De høie Reisendes Ankomst, etc., håber jeg Rapport om, ligesom ogsaa om, hvorledes Mari[a]genserne, . . . behagede Dig, navnlig mine unge Veninder, Frøkenerne *Amalie* og *Emilie Hammerick* ²⁾; hvorledes behagede Du igjen dem? Og hvad fortalte de om mig? — thi jeg antager, at de på Grund af vort indgaaede Venskab og deres Naivitet har exspectoreret sig om min ringe Person; og jeg er da naturligviis meget nysgjerrig efter at høre, hvad de have sagt. — Skulde *Johansen* have lavet nogle slemme Historier om mig, så fortæl mig også dem, men tro ikke, hvad han siger; Du veed jo nok, at jeg er en gammel fornuftig Kavalier. — Hvorledes Alt ståer til på *Cathrineberg* ³⁾, må Du også gjerne underrette mig om, samt hilse

¹⁾ Formodentlig deres Søn.

²⁾ Døtre af daværende Byfoged i Mariager, siden Etatsraad Emil Hammerich, død 1877. *Emilie H.* var født 1826, Amalie 1828.

³⁾ Familien *Thalbitzer* paa *Cathrineberg* i Sengeløse Sogn var nøje lieret med Familien Schack. Provst Schack havde jo i mange Aar været Præst i Sengeløse.

dem derude fra mig, saavel som Fru *Bang*¹⁾ og *Olivia*²⁾, — Din Svigermama ikke at forglemme.

*Tuge*³⁾ har jeg bedt om at sende mig „Enten-Eller“, men da jeg ikke ganske stoler paa den Rad, vil jeg ogsaa bede Dig derom, min kjære Augusta! thi Din Soliditet kjender jeg jo. Denne Bog er — mærkelig nok — aldeles ukjendt af de Personer, jeg endnu har talt med.

Jeg har faaet en Indbydelse til et Sted, som hedder Djupadal og eies af en Baron *Wrede*. Det er bekjendt for sin Skjønhed, og *Stagnelius* synger derom, „at, hvis han var en Nattergal, så fløi han til Djupadal“. Uagtet jeg ikke kan rose mig af at høre til den nævnte Fugleslægt, vil jeg dog ogsaa forsøge at flagre didhen, om muligt den Dag imorgen.

Har *Vilhelm* fornylig været hos sin høie Velynder *Christian den Ottende*, og hvad har denne i saa Fald sagt?

[Her mangler et stort Stykke]

. . . Jeg holder mig tappert, endnu har ingen svensk Mø kunnet bedåre mig. Jeg kan derimod tænke, at Du har bedåret Mariagenserne, navnlig Apotheker *Winther* og Postmesteren⁴⁾ — samt Student W., der havde Planer mod min Frihed; han vilde forene mig med sin Søsterdatter . . . , som var (hvad *Wogtmann*⁵⁾ sagde om *Hilleborg*⁶⁾) en huuslig Pige og en bemidlet Pige. [Slutningen mangler.]

V.

Upsala 17/12 45.

Brave Mænd og elskværdige Fruer af min Slægt udi Sydscandinavien!

Det er mig ubekjendt, hvor mange af Dem, der skulde have Courage nok til at tilegne sig ovenstaaende Titel: om De skulle ansee sig for brave og elskværdige, som have tilskrevet mig eet

¹⁾ Den bekendte Læge *O. Bangs* Hustru.

²⁾ Sammes Datter, senere gift med Lægen *M. M. Hassing*.

³⁾ Hans Broder.

⁴⁾ *Chr. Fr. Baadgaard*.

⁵⁾ Vistnok teol. Kand. *N. J. W.*, senere Provst for Samsø.

⁶⁾ Gift med *Tuge Schack* var ganske ubemidlet — med mindre Hr. *Wogtmann* har tænkt paa *aandelige* Gaver.

Brev, eller De, som intet have tilskrevet mig, eller De, som have tilskrevet mig tvende: det Sidste vilde være det beskedneste og ligeledes, naar vi tage Afreisens Tid — d. 1ste Sept. — i Betragtning, det rigtigste, men derimod medføre det sørgelige Resultat, at slet Ingen af Dem bleve brave eller elskværdige, med mindre De imod Formodning skulle støtte Deres Dyd og Guds-frygt paa noget Andet, end at skrive Breve til mig: — — Danne-Mænd og ditto Qvinder! I skulde prøve, at være her Fanden i Vold oppe ved Vardøehus og smage, hvor „ljufva“ Efterretninger fra Slægt og Venner ere i en slig Afstand: — da vilde Eders Moralitet fare iveiret, ligesom en Ganger ved Krigs-trompetens Lyd, — og Postbuddet i Upsala vilde tjene mycka Penge, og faae et mindre melancholsk Udseende, end han nu er i Besiddelse af.

Efter denne lyrisk-episke Udgydelse, som, jeg haaber, skal virke efter sit Øiemed, sænker jeg *Pindars* høie Flugt ned til de mere moderne Hverdagshistoriers Gemytlighed, og lykønsker hjerteligt min fortræffelige Svoger *Vilhelm* med dito Hustru til det erholdte Embede¹⁾, der vel ei er, hvad man var berettiget til at haabe, men som dog, da det medfører *jus practicandi*, nok af Svoger vil bringes til det bedste Capellanie i Kjøbenhavn. (Rapport om dets Størrelse ifølge Coll. Tid. udbedes.) En lignende Lykønskning bringes min Svoger og sin Frue udi Jylland²⁾ for det Tilfælde, han skulde blive Provst; — til ham vilde den øvrige Familie besørge nærværende Brev, naar De have læst det, saavelsom det specielle indlagte. Udgiften, som dette medfører (hvis jeg mindes ret, $2\frac{3}{4}$ β pr. Hoved) kunne De ansee som en velfortjent Bøde for Deres Dovenskab. (O, Pen! jeg kunde myrde Dig!)

Imedens jeg mindes det, vil jeg strax omtale mine Commissioner, og bemærke, at, naar jeg anmoder 6 om saadanne, skal jeg indskrænke mig til de allernødvendigste, men disse maae De endelig ogsaa være saa skikkelige at udføre (hvilket endnu ikke

¹⁾ Han var 8. Dec 1845 bleven Kapellan ved Trinitatis Kirke, hvor han endte som Sognepræst.

²⁾ *Johansens*.

er skeet med nogen eneste — *in parenthesi* bemærket). Først og fremmest maa jeg **nødvendig** og **saa snart som muligt** have Penge — 300 Rbd. — i Vexel eller maaskee i Svenske Penge (men ikke i Danske, paa hvilke Courtagen er særdeles stor); hvilket der er bedst, bedes erfaret, f. Ex. hos en Mægler. — Alt er temmelig dyrt her, især har mit Vintertøi kostet Meget. Ogsaa ønskede jeg gjerne de *Krossingske* Poesier¹⁾, *Bornemanns* Coll. & Statsretten (et Colleg. i Qvart); men alle andre Bøger er det bedst at lade blive i Danmark — navnlig beder jeg *Rousing*²⁾ at betyde *Eibe*³⁾, at, da han ikke har sendt mig de forønskede Bøger for lang Tid siden, skal han nu have Lov til at beholde dem selv. Fruerne *Schack* og *Rousing* lægges ovennævnte Commissioner paa Hjerte; dog har det med Bøgerne ikke saa særdeles Hast, hvis Portoen, som De synes at antyde er utomordentlig høi; i saa Fald bedes de sendte med første sikke Leilighed (cfr. *Eibe* i denne Henseende). Men Pengene maa jeg absolut have *quam celerrime*. —

Og nu til mit Leben herovre. Hvad Studierne angaaer, da har jeg lagt mig efter Statsret og Finansret samt Cameralvæsen; i det første har jeg havt en Deel Timer hos Docenten i Politiken *Svedelius*⁴⁾, der omkring i Staden berømmer mig som sin ypperste Discipel, og over de sidste har jeg hørt Prof. *Bergfalk*⁵⁾, der ogsaa privat med en udmærket Velvillie har givet mig Oplysning om hvad jeg ønskede. Desuden har ogsaa *adjunctus juris* *Juel* (adj. er omtrent = vort Prof. extraord.) og en ung Jurist *Ehrenheim*⁶⁾ viist sig meget hjælpsomme, hvilket da forøvrigt Enhver er, tidt førend man yttre det mindste Ønske

¹⁾ Poetisk Læsebog.

²⁾ Den bekendte Pædagog Prof. *Kr. Rousing*, der var gift med hans Søster *Marie*.

³⁾ Boghandleren.

⁴⁾ *Vilh. Erik S.*, (1816—1889), senere Professor i Historie ved Lunds Universitet; flyttede 1862 i samme Egenskab tilbage til Upsala. Som bekendt Forf. blev han i 1864 En af de aderton i Svenska Akademiet.

⁵⁾ *Pehr Erik Bergfalk*, (1798—1890), Docent i Upsala jur. Fakultet 1832, 1838 Jurisprudentiæ, Oeconomix & Commercialum Professor i Upsala. Har skrevet forskellige akademiske Disputationer.

⁶⁾ Den senere Statsraad *Per Jakob E.*

om Underretning. *Bergfalk* har ogsaa lovet, naar vi træffes i Stockholm, at ville give mig alle Oplysninger om de nye Lov-Arbejder, som gaae ud paa at danne en fuldstændig ny Codex, og i hvis Udarbejdelse han efter *Richert*¹⁾ (hvem jeg haaber, De kjende af Navn) har den største Deel. Blandt Professorerne er *Bergfalk* den, jeg synes bedst om og har været meest hos; han besidder en ualmindelig Lærdom og Alsidighed og en beundringsværdig Ungdommelighed og Liberalitet, saa at jeg, naar vi ere sammen er det conservative Elements Repræsentant. Iøvrigt er der ondt om liberale Professorer her i Staden. *Geijer* og *Wingqvist*²⁾ (i Statistik) ere omtrent de Eneste foruden *Bergfalk*. — Af de andre juridiske Professorer er *Boetius*³⁾ jevn, *Lindblad*⁴⁾ meget maadelig, *Delldén*⁵⁾ — efter en Student *Brodéns* vistnok træffende Ytring — „den sletteste Professor i Europa, og altsaa i Verden“. *Geijer* og *Atterbom* har jeg fremdeles hørt; den Sidstes Forelæsninger ere især overmaade interessante (de

¹⁾ *Johan Gabriel Richert* (1784—1864), Retslærd og Politiker, blev 1814 Medlem af Lovkomiteen og Sjælen i denne, da han var ligesaa beundringsværdig juridisk kyndig som arbejdsdygtig; han har paa flere Maader spillet betydelig Rolle i Sverrigs offentlige Liv.

²⁾ *Olof Wingqvist* (1800—1861) blev i 1834 af *Geijer* kaldet til at være Docent i Sverrigs Historie og blev 1837 Adjunkt i Historie og Statistik, udnævntes i 1843 til Professor. I 1846 blev han Medlem af Repræsentationskomiteen og udarbejdede 1849 paa Opfordring af Reformvennerne et Forslag til forandret Nationalrepræsentation, hvilket i sine Hovedtræk blev lagt til Grund for det ved det andet Reformmøde i Ørebro antagne Forslag til Regeringsform og ny Valglov. Han har skrevet flere berømte Afhandlinger.

³⁾ *Jacob Edvard Boëthius* (1789—1849), Dr. jur. 1818, 1826 Prof. jur. I *Hofbergs* Svensk biogr. Lexikon siges der, at han som Lærer var meget skattet. Han har udgivet forskellige videnskabelige Afhandl.

⁴⁾ *Johan Christoffer L.* (1799—1876), 1827 Dr. jur. 1829 jur. Docent, 1843 Prof. i Kriminal- og Proces-Ret. Har forfattet en stor Mængde videnskabelige Skrifter. I Svensk Konversationslexikon siger der, at L. som Lærer udmærkede sig ved Skarpsind og Orden i Foredraget, og at hans Elever mere frygtede end elskede ham.

⁵⁾ *Carl Olof Delldén* (1800—54), 1827 Dr. jur. og nogle Dage derefter Adjunkt i det jur. Fakultet; 1844 fik han den nyoprettede Læreplads i Grundlov, Kirke- og Krigslov samt Folkeret. Han hildede sig i formalistisk Analyse og fik sjældent den tilsigtede Indflydelse paa sine Tilhørere; men han var meget nidkær i sin Gerning. Hans samlede Skrifter udkom i 3 Bind.

handle om den Svenske Poesies Udvikling); *Geijers* ere tidt meget geniale og piquante, men ogsaa stundom uinteressante og, som jeg synes, uden synderlig Sammenhæng. — Jeg er endvidere bleven Medlem af en juridisk Forening, hvor man fremsætter sin Anskuelse om et eller andet Spørgsmaal, som derpaa discutes; jeg udviklede forleden Dag min Mening om, hvorvidt en Forbryder bør være berettiget til at forkaste den ham tilstaaede Benaadning, hvilket han, som De vide, er i Sverige; vi havde derom en livlig Discussion, og jeg troer, det Hele gik meget bravt. Iøvrigt ere Svenskerne, som de selv indrømme, ikke just store theoretiske Jurister, men derimod „bottenhäderlige Karle“, de, der her findes, — Folk, om hvem man kan sige, som det hedder om Nathanael, at det er Israeliter (*sit venia verbo*), i hvis Bryst der ikke findes Svig. Blandt Saadanne har jeg det Held at tælle flere af mine kjæreste Omgangsenner — f. Ex. *Motzberg*¹⁾, som var min Gjæst i Kjøbenhavn, *Säve*²⁾ og *Sundberg*³⁾ (med det store Skæg), hvilke De maaskee mindes som Formænd ved de Skandinaviske Tog, en yngre Mediciner ved Navn *Dahlberg*, en Dr. med. *Silfversparre* og flere andre — især Dalekarle og Vermeländinger. I disse Sidstes Nation blev jeg indført paa en ret „rolig“ Maade. Jeg laa en Morgen Kl. 6 i min Seng, da en ung Vermeländing *Nordström*, som jeg kjendte, kom ind og spurgte, om nogle af hans Kammerader maatte komme ind og ønske mig Godmorgen. Efter at jeg havde yttret, hvor stor en *plaisir* det vilde være mig, blev Dørene slaaede op og en ung „vacker Flicka“ med Løv og Lys i Haaret kom ind, forestillende den hellige *Lucia*, hvis Fest paa saadan Viis feires overalt i Värmeland, — og med hende en heel Skare meer eller mindre udklædte *Studiosi* (*Lucia* befandtes

¹⁾ Vistnok *A. L. Mossberg*.

²⁾ *Carl Frederik Sive* (1812–76), var først Mediciner men blev paa Grund af en langvarig Sygdom nødt til at forandre Studium og valgte da Nordens Oldsprog, i hvilket Fag han blev Docent 1849. Fra 1852–53 opholdt han sig i Kjøbenhavn for at studere Islandsk under *N. M. Petersen* og Gammeligelsk under *G. Stephens*. 1859 blev han Professor i nordiske Sprog. Han vakte til nyt Liv Studiet af Oldtiden i Sverrig og har forfattet en Mængde Skrifter, ogsaa som Digter.

³⁾ *Arvid Sundberg*.

senere ogsaa at være *Studiosus*), som afsang Qvad til *Luciæ* Priis, bød mig Caffé, der dog ved nærmere Undersøgelse viste sig at være en af de herværende mange spirituøse Drikke, inviterede mig til at komme med paa deres Nationalsal for der at indtage Frokost paa Värmelandsviis, hvilket Tilbud jeg modtog, hvorpaa jeg tilbragte en meget rolig Morgen og Formiddag, drak et halvhundrede Broderskaaler og modtog et lignende Antal Indbydelser til Värmeland — indtil vi tilsidst sluttede med Värme-landsvisen, der gaaer paa en ganske deilig Melodie, og hvis første Vers lyder:

O, Värmeland, Du sköna, Du herliga Land!
 Du Krona iblandt Svearikes Länder!
 Och kom jag end midt i det förlofvade Land,
 Till Värmeland jag doch återvänder.
 Ja, der vil jag lefva, ja, der vil jag döe,
 och en gång ifrån Värmeland jag tager mig en Mö!
 Så vet jag, att aldrig hon mig svikar¹⁾.

Det er, i Forbigaaende bemærket, aldeles forbausende, hvor Sang og Musik drives her i Upsala; de fleste Studenter spille flere Instrumenter, ligesom Karlen fra Frankfurt²⁾, og man finder vist ikke i hele Europa — og altsaa heller ikke i Verden — saa fortrinlige Chor som her, da de ved større Fester er paa flere hundrede Personer, der rigtig synge ud, og ikke beholde det Halve for sig selv, -- saaledes som vore Sangere. Dette bidrager meget til at gjøre deres Fester behagelige, men endnu mere virker dog den gemytlige Hjertelighed, som gaaer igjennem dem, hvorimod de rigtignok igjen allerede ere meget bacchaliske.

At der af Studenterne vises den største Cordialitet, vil De allerede af det Anførte kunne slutte Dem til; men dette gjælder ikke mindre om alle andre brave Folk herovre; og mit Ophold her er i Sandhed baade rigt og interessant, skjøndt mine Øine og min øvrige Helbred rigtignok undertiden have gjort nogle smaa Antegninger derudi, ligesom Alderen i Magdelones Ansigt.

¹⁾ Som man vil se, har Schack ikke kunnet den rigtig, og her — som mange andre Steder — radbrækker han det svenske Sprog.

²⁾ *Goethe?*

For at begynde med Begyndelsen, saa have D. D. K. K. H. H. (er det ikke saa, man skal skrive?) Prindserne¹⁾ viist megen Opmærksomhed; især er Kronprindsen saa naadig at „språka“ med mig næsten hver Gang, jeg nyder den Honneur at være samlet med ham. Jeg har ogsaa været i Selskab hos Prindsen selv; jeg talte der især en heel Deel med deres Hofchef, Grev *Hamilton*²⁾, der syntes mig en meget liberal og dannet Mand. Ogsaa har jeg flere Gange talt med Adjunct *Carlsson*³⁾, Prindsernes Lærer; jeg skal hilse Dig fra ham paa det Cordialeste, men maa forøvrigt tilstaae, at han er blandt dem, som mindre behage mig. Prindserne høre *Bergfalk*, *Geijer* og *Atterbom*, og faae desuden hjemme Timer af nogle andre Professorer. De ere Begge meget jævne i Væsen og meget talende, — Kronprindsen mere lystig, Prinds *Gustaf* mere blid og alvorsfuld. — Med Kongen selv var jeg nær ved at faae Bekendtskab paa en Fest, nemlig som Landshøfdingen *Krämer*⁴⁾ gjorde, da Kongen var i Upsala, og hvortil *Brix*⁵⁾ som den Gang ogsaa var her, og jeg vare inviterede. Kongen yttrede nemlig, da han hørte, der var Danske, at det vilde interessere ham at tale med dem; men uheldigviis kunde *Krämer* ingen af os finde. Kongens Udvortes er ualmindelig elskværdigt og behageligt. Landshøfdingen — Kongen her i Upsala — skal være den dygtigste i Sverrig (NB. Landshøfdingerne er almindelig endnu fra det gamle Regime og meget slette), og er en særdeles rig og meget godgjørende og gæstfri Mand. Han havde givet 6000 Rdl. Svensk (3000 Rbd. Dansk) til de Nødlidende i sit Distrikt og gjør ganske magnifiqve Sel-

¹⁾ *Carl*, *Gustaf* og *Oscar*.

²⁾ Den bekendte *Hennig Hamilton*.

³⁾ *Fred. Ferdinand Carlson* (1811—87), Historieskriver. Medlem af Svenska Akad., Kultusminister, o. s. v.

⁴⁾ *Robert Frederik von K.* (1791—1880), deltog som Officersadjutant i 1813 Aars-Krigen i Tyskland, Holland og Belgien og i 1814 i Krigen mod Norge; rejste 1822 med Kronprins *Oscar* til Italien, blev Medlem af Krigsvidenskabernes Selskab og 1824 Kammerherre hos Kongen; 1830 udnævntes han til Landshøvding i Upsala, hvilken Stilling han beklædte til 1864; i denne Egenskab gjorde han sig højt fortjent paa mangfoldige Maader.

⁵⁾ Vistnok den senere Skoleinspektør, Etatsraad C. C. Brix.

skaber — almindelig paa flere hundrede Personer — i det gamle, store Slot, han beboer. Mod mig har han ogsaa viist sig særdeles flink, og jeg har været i Selskab der næsten hver Uge. Hans Frue er en rig Groshandlers Datter fra Stockholm¹⁾, meget venlig og gæstfri; dog synes jeg af Familien bedst om den næstældste Datter²⁾, en lidt sværmerisk og naiv ung Dame, med hvem jeg har havt det Held at føre adskillige meget behagelige Samtaler. De ere der i Huset saa vidt, at de subscribere paa alle *Heibergs* Noveller og *Andersens* Romaner og Æventyr, og læse dem paa Dansk. — Et Sted, hvor jeg finder mig særdeles vel, er *Atterboms*. Han er en høist interessant og elskværdig Mand og meget ivrig Scandinav, og hans Frue er en „mycke söt“ Dame; ogsaa er der en ung Flicka, som er meget behagelig. Den interessanteste unge Dame her i Staden, skjøndt ikke derfor den elskværdigste, er Mlle *Geijer*; hendes Fader er naturligviis ogsaa meget interessant, men almindeligviis taus og ikke saa behagelig som *Atterbom*. — Til de unge Damer, jeg taler meest med, høre endnu to Frøkener *Platen*, som Prindserne især dandse med, og som ere Alles Yndlinger her i Staden, og endelig min Protectrice, som hun har lovet at være, Stadens smukkeste Dame, Frøken *Stjerneld*, der er i Huset hos en Hofmarschal *Ehrenheim*, hvis Søn, en meget duelig og elskværdig ung Fyr, jeg omgaaes en Deel, og til hvis Familie jeg har en meget udstrakt Indbydelse, nemlig til at komme 3 Aftener hver Uge. At jeg ikke benytter den saa tidt, behøver jeg vel ei at bemærke; forøvrigt var jeg der igaaraftes og havde det meget morsomt. Vi spiste ved smaa Borde, og jeg kom til at sidde *solo* Mandfolk mellem en Samling af rigtig aristocratiske unge Damer, Frøkenerne *Stjerneld*, *Krümer*, *Oxenstjerna de Geer* (hende, til hvem „Tänk nogon Gång“³⁾ er skrevet) etc.; ikke destomindre kom vi meget godt ud af det, men jeg kunde ikke bare mig for at lee, naar jeg kom til at tænke paa, hvorledes jeg Democrat sad her med et helligt og ærbart Ansigt, ligesom Jesper Oldfux, naar

¹⁾ *Maria Charlotta Söderberg*.

²⁾ *Charlotte Lovisa Krümer*, der senere har gjort sig bekendt som Digterinde.

³⁾ *C. W. Bottigers* „I Afskedets Stund“.

han gik paa Viinkjælder mellem honnette Borgerfolk. Da Frøken *Stjerneld* spurgte mig, hvorover jeg smilede, lovede jeg at fortælle hende det efter Bordet, og i den Samtale, som vi strax derpaa kom ind i, faldt det saa, at jeg yttrede den Formening, at de unge adelige Svenske Damer ogsaa hos deres Beilere fordrede Adelspatent, hvilket hun, som undertiden er meget naiv, dog benægtede med de Ord: „Nei, vist ikke, snälla Hr. Schack! når det er en bra och elskvärd gosse, så seer ingen flicka på det“; hvorpaa jeg naturligviis paa ofrälssa Ståndets Vegne yttrede min Glæde. — Nogle meget morsomme unge Damer, som jeg har truffet, ere ogsaa nogle unge Frøkener *Spens*, Døttre af en Greve, som boer paa Landet i Nærheden af Upsala, og Cousins til *Dougläs*, som boede hos mig i Kjøbenhavn; den første Gang jeg talte med dem, fortalte den ene mig, at de havde slaaet med Snebolde, og da jeg yttrede min Beundring over, at de unge Frøkener forstode at slaas med Snebolde, svarede den Anden: „Aa, vi slaaes saamænd stundom uden Snebolde.“

Hvad det Materielle angaaer, da er min Levemaade her i Staden meget tarvelig; Restaurationerne ere saa ureenlige, at jeg har foretrukket at spise hjemme, hvor Maden rigtignok er særdeles „enkel“, saa at for Tiden det gjælder om mig, hvad der gjaldt om *Salzmanss* Børn: „Kjød fik de sjelden, Steg kun paa de store Høitider.“

Det er interessant at lægge Mærke til, hvor gammeldags Universitets-Sæderne ere her i mange Maader. Saaledes staa Studenterne ved deres Examen, møde med Kaarde paa Siden, etc.; de aflægge Ed paa at være hjemme hver Aften Kl. 9, hver Morgen læse et Capitel i Bibelen, etc.

Sala ¹⁶/₁ 46.

Nærværende Brev er blevet meget gammelt, hvormed det forholder sig saaledes: Et Par Dage før Juul kom en ung Värme-länding *Frykholm* i Besøg hos mig, og spurgte, om jeg ei tog paa Landet i Julen. Da jeg hertil svarede, at de Indbydelser, jeg havde modtaget, vare til saa fjerne Steder, at jeg ikke vilde benytte dem, yttrede han, at jeg endelig skulde tage til Dalarne og see, hvorledes de der „julade“. Herpaa tænkte jeg ikke

videre, men næste Dag indfandt han sig hos mig med tre unge Dalakarle, hvem jeg aldrig havde seet før, og som dog vare saa noble alle at indbyde mig til at reise med hjem. Et saadant Tilbud i et fremmed Land, syntes jeg, ei man burde forkaste; og det blev da saa afgjort, at jeg først skulde reise hjem med den Ene — *Wahlström* — hvis Stedfader, en Proprietair *Lindeberg*, boede ved Staden Heddemora, at vi derfra skulde gjøre Besøg hos den Anden, *Ulf*, hvis Fader var Bruks-Patron en Miil derfra, og at jeg skulde slutte hos den Tredie, *Forselles*, hvis Fader var Berghauptmand, og Chef for Sala Sølvværk. Efter at jeg var reist, kom der forøvrigt gjennem *Douglas* en Invitation til Grev *Spenses*, som jeg dog ei kom til at benytte. Jeg er nu kommen saa vidt, at jeg residerer hos *Forselles*, og Touren har rigtignok været særdeles interessant og morsom, skjøndt Pokkers anstrengende. Vi reiste sammen ud gjennem gamle Granskove, som dannede vældige grønne Vægge langs Veien, og hvor der herskede en præadamitisk Taushed, kjørte over en Mængde tilfrosne Søer, væltede hvert Øieblik med vore smaa Slæder, og kom endelig Juleaften Kl. 5 til vort Bestemelsessted, hvor vi bleve modtagne med stor Frøid af Hr. *Lindeberg*, en meget jevn, lystig og humoristisk Proprietair; siden den Tid have vi ført et Liv, som jeg aldrig før har ført tilforn; 12 Aftener i Træk vare vi f. Ex. i Selskab; vi have været paa 10 Baller, deels i, deels udenfor Staden, 5 i Træk, udbredt Scandinavismen, saa at Hr. *Heddemera* [?] har subscriberet paa „Corsaren“; drukket Broderskaale med Borgemestre, Brukspatroner, Godseiere, rigtig gamle Dala-Bønder, Kjøbmænd, Doctores og Apothekere, gjort og modtaget Cour (det Sidste formodentlig paa Scandinavismens Vegne) til og af de unge Damer, etc., etc. Ingen bedre Propagation for Scandinavismen gives, end at unge Danske, som nogenlunde forstaae at tale med alle Slags Folk, gjøre Reiser i Nordscandinavien. Hele Heddemora og Omegnen i 2 Miles Afstand er Scandinavere paa Liv og Død, saa at, da Afreisen tilsidst gik for sig, fulgte Heddemoras mandlige Indbyggere os 2 Svenske (3 Danske) Mile paa Vejen til et stort Bruk: Afvestad, paa hvis Gjæstgivergaard der var arrangeret et

stort Festmaaltid, under hvilket Borgemesteren (en ganske fortræffelig Mand) udbragte min Skaal (ikke daarligt) i en meget morsom Tale, hvori han lagde stort Kjendskab til *Holberg* for Dagen. Denne Skaal blev modtagen med stormende Applaus, og af mig besvaret i et skjønt Foredrag. I Afvestad vare vi 36 Timer, i hvilken Tid vi fik 10 Indbydelser, og benyttede 7; til Middag vare vi hos en Proprietair *Engström* udenfor Bruket; de havde en ganske yndig ung Flicka, med hvem jeg om Aftenen paa et Bal hos en Directeur *Morell* dandsede en Pokkers Mængde Dandse, og som lovede at kunne Dansk til Sommer, naar jeg igjen besøgte Dalarne. I det Hele har jeg havt Held til at træffe elskværdige Damer paa denne Tour. I Fahlun, hvorhen jeg fik Indbydelse til at besee Gruberne, traf jeg en rigtig lystig og smuk ung Dame, en Mlle *Akermann*, i Afvestad Mlle *Engström*, i Heddemora en Frøken *Silfverstråle*, en Pokkers kjæk ung Flicka, der dandsede som en *Lucile Grahn*, og nu har jeg endelig her i Nærheden af Sala hos *Forselles* i den ene af de unge Frøkener truffet Kronen for dem Alle. Her hviler jeg ud, og Fruen har høitideligt lovet mig, at jeg skal blive fri for Selskaber. Jeg lever saaledes i Familien, som er ualmindelig elskværdig, især Fruen og den ene Datter (den anden er forlovet med en Lieutenant *Bergenstråle*, ogsaa en meget brav Karl), som er den Svenske Dame, der meest har svaret til min Forestilling om de unge Svenske Damer, da disse navnlig i Almindelighed have været mindre — om jeg saa maa sige — sværmeriske, end jeg havde ventet. Vor Dag tilbringe vi med at passiare, læse, spadsere, kjøre i Slæde, drikke, spise, dandse og musicere. Den morsomste Tid er vort Formiddags-Kaffebord og vor Aften mellem Theen Kl. 5½ og Soupeen Kl. 8, hvilken Mellemtid vi især bruge til at fortælle Æventyr og til at spille gamle „fornsvenska“ Melodier; jeg sætter mig da ved Siden af Frøkenen inde i Salen, hvor Fortepianoet staaer, og imellem Stykkerne passiare vi da om Gammelt og Nyt (NB. uden Citationstegn). Desværre er den gode Tid snart forbi — og mit Brev ligesaa. Til *Gusta* mange Hilsener fra *Mossberg* og *Douglas*¹⁾. Hermed Farvel, mine kjære dovne Venner og Ven-

¹⁾ Begge disse havde deltaget i Studentermødet i Kjøbenhavn 1845.

inder! Penge maa jeg have inden 14 Dage fra Dato d. 18. Januar.

Deres altid hengivne H. E. Schack.

Hvorledes er det egentlig med Kongen? Tænk engang: Folk troe her, at der bliver Oprør, naar han dør. Det kan *Rousing* fortælle til *Ploug*. Hils alle Venner og Veninder Indlagte Brev bedes besørget til *Goldschmidt* snarligen. — Have De seet Noget til *Almqvist*?¹⁾ Jeg har siden sidst læst adskilligt Bravt, men og adskilligt Vrøvl (som jeg synes) af ham. Forøvrigt ere han og *Bergfalk* nær ved at gjøre mig til Tilhængere af den qvindelige Emancipation. — *Tage* erindrer vel, Du brave Pastor! at der i Banken skal betales Rente af mit Laan — til Mai, troer jeg — og maaske gjøres andre Kunster — da den ellers sælger Obligationerne.

[Udskrift paa Brevet:]

Velærværdige

Hr. Pastor Nielsen, resid: Capellan ved Trinitatis Kirke,
Hjørnet af Vimmelskaftet og Hyskenstræde.
Köpenhamn.

VI.

Aborre pr. Assens. 1848.

Mine elskværdige Søkende!

Jeg har i de sidste Dage begyndt paa Separat-Breve til Dem Alle, men virkelig ikke været i Stand til at faae noget enkelt Brev færdigt, tildeels vel af en gemytlig Magelighed, der er over mig, naar jeg skriver til Dem, der her udi Verden ere mig de Kjæreste, og som følger af, at jeg selv vil fornøie mig ved at skrive til Dem, men især dog deraf, at vi have levet saa fuldkomment paa Feltfod, at vi ere blevne jagede fra det ene Sted til det andet, fast daglig have skifte Kvarteer og igaar pludselig ere sendte til Fyen. Vi skulle efter Sigende til Middelfart, hvor der samles en Del Tropper, i hvad Hensigt veed en Menig natyrlig ikke — maaske veed en Bataillonschef ikke engang Noget herom. I det Hele har jeg havt det meget godt:

¹⁾ Digteren C. J. L. A.

Seng, Mad, Drikke og iligemaade god Omgang. Med Soldaterne kommer jeg saa godt ud af det, at jeg næsten troer, jeg er Kompagniets Kjæledægge; jeg taler baade Kommers og mere Alvorsfuldt til dem, og at virke Noget for dem skulde vel ogsaa være — som begyndende Handelsmænd sige — Maalet for mine Bestræbelser; jeg kan ikke noksom beklage, at alle høiere og tildels ogsaa lavere Officerer ikke gjøre sig mindste Umag for at indvirke paa Soldaterne og vække den *point d'honneur*, som de upaatvivlelig have, om den end ligger i Baggrunden. De føre dem mod Fjenden med et traurigt Aasyn og med det ene Ord: „March!“ *Hedermann*¹⁾ og *Dorscheus*²⁾ danne dog tildeels en Undtagelse derfra. Med begge disse og min tredie Kompagnilieutenant *Muus*³⁾ staaer jeg ogsaa paa den bedste Fod, og de vise mig mere Opmærksomhed, end jeg paa nogen Maade kunde vente. Underofficererne ere item mine excellente Venner og tale dybsindigt og krigshistorisk med mig, kort sagt: jeg har kun Venskab med det hele Kompagni. Kaptajn *Kücker*⁴⁾ er en ængstelig Tørvetriller, men meget høflig og skikkelig. Udenfor Kompagniet har jeg endnu ikke strakt min Synskreds. Nu lyder Marchordre, og jeg maa pakke mit Tornister, som nu ikke generer mig mere; er jeg kjed af at bære mit Gevær paa Marchen, kan jeg altid faa Ti for En til at bære det.

Jeg har hørt, at *Augusta* har havt den gode Plan at ville sende os Syltetøj; kunne vi faae det og andre Luxusartikler, da modtages det med Taknemmelighed . . . Hils alle gode Venner og Bekjendte. Snart Mere, hvis det bliver mig muligt, fra

Deres hjærtelig hengivne H. E. Schack.

1) *Sophus Vilhelm H.*, Kammerjunker, 1848 Kapt., 1849 Kompagnikommandør i 3. Forstærkningsbatteri, 1864 afskediget som Major, † 1873, 69 Aar gl.

2) *Christian Frederik Sophus D.*, f. 1813, 1836 Premierløjtnant, 1849 Kapt. og Kompagnichef i 2. Forstærkningsjægerkorps, afsk. 1856 som karakt. Major, senere Postmester i Kalundborg, † 1868 paa Arresødal.

3) Vistnok *Niels Rothenburg M.*, f. 1827, falden ved Sundeved 1848.

4) *Henrik Nicolai Frederik Kücker*, 1837 Premierlieutenant, 1847 Kapt., 1853 Major, 1855 afsk., Postmester i Kalundborg.

Vedelsborg d. 16. Maj 48.

[Til Fru *Augusta Nielsen*, født *Schack*.]

Min elskværdige Augusta!

Da Du, som i Begyndelsen af Felittoget var saa honnet til at skrive Breve, — i den senere Tid er saa udydig ikke engang at svare mig paa mine, vil jeg foregaae Dig med et godt Exempel og male et Par Ord ned i Haab om at faae ti Par til Gjensvar. — Som Du seer af Overskriften paa mit Brev, ere vi igjen komne til Vedelsborg. Grunden hertil er, at *Hedermann* er bleven forsat til 4de Compagnie, og jeg som hans Appendix fulgt med. Herved mister jeg rigtignok en heel Deel gode Velyndere og Kammerater, som det virkelig gjorde mig ondt at forlade; dog haaber jeg her igjen at skulle forhverve mig nye Venner, og jeg vinder ved Byttet, forsaavidt jeg her faar en meget bedre Compagniechef, Kapt. *Møller*¹⁾, end den forrige, der vel var meget høflig og skikkelig, men heller ikke Mere. Min nye Commandersergeant — hvilken er en vigtig Person i Compagniet — er ogsaa en fortræffelig Fyr, og da Major *Blom*²⁾ er bleven Bataillonscommandeur, er der nu neppe Grund til at klage over Befalingsmændene. — Her leve vi godt, og om end Middagsbordet ikke er saa uhyre morsomt, saa drikke vi til Gjengjæld Madeira til Frokost paa vort Værelse, og hvad der er endnu bedre, have en deilig Have og Park at spadser i. Jeg har her faaet fat paa *Colomba* af *Merimée*; denne læser jeg om Eftermiddagen; mine Exercitier om Formiddagen betragter jeg som den for min Sundhed og Appetit nødvendige Motion; — altsaa kan jeg jo godt antage, at jeg har det fortræffeligt.

Hvorledes gaar det med Napoleons-Kikkerten, Kaartet og Kappen, som jeg dog helst troer, jeg vil have, da jeg kan faae den befordret ved *Hedermanns* Oppasser. Om et Par Støvler af mine har *Hedermann* nok skrevet, et Par af de bedste, jeg

¹⁾ *Karl Philip Friedemann Maximilian Müller* (1808—84) blev 1867 General og Chef for 1. sjællandske Brigade. Har — som bekendt — gjort sig berømt som en udmærket Kriger.

²⁾ *Hans Jørgen B.* (1792—1864) senere Medlem af Landstinget.

har, men dog ikke for tunge, item et bredt og langt Brille-Foderal. Endnu ønskede jeg nok en af de smaa opstaaende blaa Kasketter, der ere saa almindelige, og som de fleste Officerer og Frivillige gaae med; de Meniges ere nemlig ikke gode. Prisen er vist 9—10 Mark; hvad Du saaledes lægger ud, er Du nok saa god at notere. — Fra *Johansen, Carl* og *Rousing*¹⁾ har jeg i de tre sidste Dage successive faaet Brev; jeg skal snart skrive til dem, men haaber forinden at see to lange Breve, eet fra *Sine*²⁾ og eet end længere fra *Marie*³⁾, der ligger i det Grønne og der jo maa have godt Otium, — samt et tredie, endnu længere, fra Dig, min kjæreste Gusta!

Her standsede jeg igaar, og idag har Du, min brave Augusta! opfyldt mine Forventninger og sendt baade Brev og Kasse; efter denne sidste er der nu Bud ved Hovedkvarteret; jeg er næsten flau ved de mange Artikler, jeg faaer sendende baade i Pakker og Kister; *Johansen* maa ingenlunde sende flere Sager herover; jeg er rørt til Taarer over hans Bravhed; men De skulle Intet sende mig, uden jeg har forlangt det, enten specielt eller en Gang for alle (f. Ex. Aviser, som altid ere velkomne); som Du seer, er jeg ikke undseelig til at forlange. Det undrer mig, at Du og *P. Vedel*⁴⁾ ikke har faaet Brev; jeg har for længe siden — den 9.—10. — skrevet til Dem begge; men Feldtposten er snøbelagtig; formodentlig mener den, at det, at faae befordret Breve gratis bør sættes i Classe med at barberes gratis, og hvad dette Sidste betyder, kan Du erfare hos *Hebel*⁵⁾ og hos *Johansen*. Hils Sidstnævnte og *Edle* tusinde Gange, og tak dem for al deres Elskværdighed; det varer maaskee nogle Dage, inden jeg skriver; thi mine Øine ere i disse Dage lidt indisponerede paa Grund af den megen Exercitie i glohedt Solskin og tykke Støvskyer; jeg haaber dog, at de snart skulle blive vante til Touren.

1) De tre Svogre. *Carl* 3: *Andræ*.

2) Fru *Andræ*.

3) Fru *Rosing*.

4) Den senere saa bekendte Direktør for Udenrigsministeriet, gift med *H. E. Schacks* Enke.

5) Den bekendte tyske Digter, som har skrevet en Fortælling om det her Omtalte.

Jeg har til *Carl*¹⁾ skrevet om mit Uhr, der staaer hos Uhrmageren i Sønderborg ligeoverfor Raadhuset; lad mig vide, om det er kommet til Staden; ellers var det maaskee bedst, om det blev reqvireret. En anden „Gjenstand“, som jeg ikke vil have, Familien skal gaae glip af, hvis jeg faldt paa Ærens Mark, er 36 Rbdl., som en Slesvig-Holstensk Hallunk, Candidat *Gyldenfeldt*, Søn af en entlediget Major G., er mig skyldig; kommer jeg til Slesvig, da skal jeg nok selv rykke ham; men skeer dette ikke, da tjener til Underretning, at hans Fader er Godseier i Nærheden af Slesvig; det er en rig Hund, og der er ingen Grund til at lade sig snyde af ham. — I Anledning af, at Du omtaler Frøken *Agier*, beder jeg Dig hilse Fru *Agier*²⁾, hvis Du seer hende, eller hvem Du ellers seer af Familien: *Juliane Heger*³⁾, *Werlouff*⁴⁾, *Madam Holst*⁵⁾; hvorledes er hendes Mand⁶⁾ tilfreds? Du veed nok, han er fungerende Sølieutenant. — Hils *Nicolaj*⁷⁾ mange Gange, og bed ham om at skrive mig det Brev, han har lovet vist; men siig, at han skal skrive „fra Leveren“ (*sit venia verbo*) og ikke skrive blot *pro forma* og blot fortælle *Facta*; han skal skrive sine rosenrøde Phantasier og sine anti-schwarz-roth-goldene Reflexioner; forresten er jeg hjertelig glad over, at han er kommen sig, den brave Gut; jeg haaber, at han og mine andre brave Neveuer, der alle have saa udmærkede Forældre og Forfædre, ville fortsætte, hvad deres saa højst agtværdige Onkel kommer til at lade ligge; jeg skulde hellere sige: begynde, hvad han har phantaseret om; blot de ikke selv blive nogle Phantaster; jeg frygter baade for *Nicolaj* og *William*⁸⁾; spørg Sidstnævnte saa flittig til *Holger* (*Olger*?) *Danskes* Befindende. — Tak skal Du have, fordi Du er saa honnet at udbrede min Priis til de forskjellige Folk, Du taler med; — jeg haaber deraf at høste større

¹⁾ *Andræ*.

²⁾ *Stefan Hegers* Datter, en ret begavet Malerinde.

³⁾ Hendes Søster, som i 1834 debuterede paa Det kgl. Teater og senere styrede Etatsraad *Puggaards* Hus.

⁴⁾ Den bekendte Historiker, som var gift med de to Ovennævntes Søster.

⁵⁾ Skuespillerinden, Søster til de tre Foregaaende.

⁶⁾ Skuespilleren *Vilh. Holst*.

⁷⁾ *Nikolai Johansen*, Pastor *Johansens* ældste Søn; — død.

⁸⁾ *William Nielsen* — Pastor *Nielsens* eneste Søn.

Gavn end af alle mine virkelig store Fortjenester; det gaaer dermed ganske, som naar man siger ondt om Folk: der hænger altid en Portion ved; — endnu mere Tak skal Du have, fordi Du fortæller mig den Priis, andre Folk har sagt til Dig om mig; jeg siger i den Henseende ganske som *Evald*: „Ros mig kun, Faer! jeg gider sgu gjerne hørt det!“ (NB. det er Digteren, ikke Generaladjutanten *E.*, der har udtalt disse Grundsætninger; den Sidste har maaskee dog i Hjertet tiltraadt dem). Hils forresten alle brave Folk specielt fra mig; ligesom jeg ovenfor paaberaabte mig *Evald*, saaledes vil jeg ogsaa her støtte mig paa en Autoritet: *Wogtmann*, der bestemt har udtalt, at man bør være høflig i denne Verden; „thi Høflighed koster ingen Penge“. Da det derimod koster Penge at betale *Tage* hans Renter, antager jeg, at *W.* endnu skylder ham for 11. Dec. 47. Specialissime beder jeg Dig dog om at hilse *Peter Vedel*, foruden hvad der følger af sig selv, alle Sødskende, Svogre, Svigerinder, Neveuer og Niecer. Du kan troe, jeg tænker mig med Fryd den Tid, da jeg igjen skal sidde i Deres gemytlige Kreds; jeg haaber nemlig baade, at Danmark i Almindelighed og jeg i Særdeleshed slippe godt fra Krigen. Ingen tænker her paa at ende Krigen anderledes, end at vi beholde Slesvig (*sive* Sønderjylland).

Da dette Brev endnu den 18de ikke er bleven bortsendt, tilføier jeg, at jeg yderligere har det godt. Familien er særdeles velvillig, og navnlig er Greven, skjøndt ikke just meget dannet, dog en ganske flink og gemytlig Fyr: han er heller ikke det Mindste tydsk — saa vidt jeg kan skjønne . . . Skulle vi nu ikke snart igjen til at stride? — Min Adresse er nu til 4de Linie-Bataillon, 4de Compagnie. — Igaar havde man Besøg her paa Gaarden af nogle frivillige Herregaardsskytter — bare unge Aristokrater. I Begyndelsen saae vi skjævt til hinanden, men efterhaanden knyttede vore store fælleds Formaal os sammen, og tilsidst skiltes vi under Jubel og med den udtalte Forvisning, at vi engang vilde sees igjen paa Bundtmagerens Loft; „thi der skulle alle Rævebælger tilsidst hen“.

Kassen er nu ankommen; Alt er fortræffeligt, og jeg er paany rørt til Taarer over al Din Godhed. Vær endnu saa god

at besørge alle Breve, som heri maatte være indlagte. Og hermed Farvel, min kjæreste Søster! Hils Alle fra Din H. E.

VIII

Maibølle paa Als d. 9. Juni 1848.

Formodentlig have De af Lieut. *Hedermann* hørt vore mærkelige Krigsbegivenheder samt den Rolle, jeg uværdig har spillet deri. Vi ligge i denne Tid paa Forpost, hvilket er en urolig Tjeneste. Forøvrigt have vi det ret behageligt; Kapt. *Müller*, der er saare ligefrem, foreslog, at Officererne og de frivillige Røvere — foruden mig tre Studenter — skulde holde en fælles Husholdning, hvilket vi Sidste modtog med stor Tak. Vi sendte da Bud til Sønderborg efter Varer og lavede i Forening vor Mad, diskuterede om Krig og Politik, sov, gjorde Visitter om hos andre Krigsfolk og havde det i det Hele pikant og morsomt. Men som vi just en Dag skulde nyde vor Risengrynssuppe og præparerede os hertil, Nogle ved at spille Kaart. Andre ved at drikke Punsch og Andre igjen ved at sove, begyndte Kanonerne at alarmere os, Folkene samledes og avancerede under Kapt. *Müller* og *Hedermann* mod Fjenden, hvem vi naaede mellem 12 og 1. Det var just ikke opmuntrende at høre Folket sige: „Nei, Gud, sikken Mængde! Det myldrer med Pikkelhuer!“, især ikke for en Kortsynet, der ei selv kunde dømmе. Vi retirerede langsomt tilbage, idet vi laae længe bag hvert Gjærde og derpaa skyndte os tilbage mod næste; det regnede med Kugler og Granater, hvilke sidste ere nogle fæle Spektakelmagere. Denne Retraite varede omtrent paa samme Maade ved i et Par Timer, til vi kom til — jeg troer Vester Düppel, hvor vi stødte paa Første Jægerkorps, med hvilket *Hedermann* trak sig tilhøre om Kjæden, medens *Müller* gik tilvenstre ned mod Stranden og af og til lod os standse og fyre; Fjenden avancerede imidlertid her fra flere Sider, og vi retirerede nogle Gange i største Hast. Et Løb over en lang Ager udtømte mig ganske, og, da jeg traf en Herregaards-skytte i lignende Forfatning, fulgte jeg langsomt et Stykke efter de Andre med ham og drak en Slurk skiddent Vand af hans Flaske. Det var en glødende Hede, og vi havde en tung Op-

pakning, saa at vi stønnede betydeligt, idet vi gik paa Skraa over en Mark, der stødte op til Byen; men pludselig peb en Kugle over os, vi begyndte igjen at løbe og fik derpaa to og tyve og saa en fuldstændig Salve paa vel næppe 150 Skridts Afstand. En Kugle rev min Chacot af Hovedet; men endelig naaede vi en forønsket Tjørnehæk, der var saa stiv og tæt, at vi en god Stund endnu bød [?] Fjenden en bred Sigteskive; men formodentlig havde de Alle fyret og ikke endnu kunnet lade; thi der faldt dengang ikke flere Skud. Vi gik derpaa langs Gjærder ned ved Stranden, jeg for at finde Kapt. *Müller*, der havde været urolig for mig. Der hilsede vi da hverandre med Jubel; men jeg var næsten ødelagt og fik noget Grøftvand, der smagte brillant. Jeg syntes, yi burde være blevne afløste af en Kjæde mellem os og Fjenden, da vi havde været 5 Timer i Ilden; men *Müller* talte Intet herom, og vi Andre altsaa heller ikke. Heldigvis trængte Fjenden i dette Øieblik ikke stærkt paa, men sendte blot nogle Kugler. Vi fik nu Tid at kaste et Blik omkring os; i Centrum og paa høire Fløi var en voldsom Geværild, og Fjenden skjød stadig med Kanoner, medens vi Kl. 5¹/₂ endnu ikke havde brugt disse. Køerne bissede omkring, nogle af dem bleve skudte, to Mand bleve udsendte for at malke — og Mælken var yderlig opmuntrende. Lieutenant *Kramer*¹⁾, en uforsagt Fyr, proponerede at gjøre Bajonnet-Angreb, hvilket *Müller* strax gik ind paa; med de 30 Skytter, som hans Afdeling nu bestod af (de andre 30 vare med *Hedermann*) gik han over Gjærdet — vi fældede Geværerne og raabte Hurra af fuld Hals, og de tusinde Preussere retirerede meget rigtig tilbage i stor Fart; dog maa jeg tilføie, at 2 Kjæder, der laae bag os, fulgte med; men det er unegtelig mærkværdigt, hvormeget et Bajonnet-Angreb imponerer Tysken. Imidlertid fulgte Centrum ikke med os; *Müller* foreslog at standse; men *Kramer* meente, man skulde benytte Leiligheden og blot besætte et Gjærde tilhøire; men dette skete ikke, hvoraf fulgte, at vi fik Ild i Flanken og maatte retirere. Dette var haardt. Af at avancere vare vi allerede udtømte, og

¹⁾ Sikkert Peter Christian Cramer, f. 1826, død 1907 som Kaptajn; deltog i begge Krigene.

nu avancerede Fjenden naturligviis. Heldigviis havde vi en Rugmark at gaae igjennem; men der peb en uhyre Mængde Kugler, især overalt, hvor der stak et Hoved frem. Vi gjorde os saa smaa som muligt, og [jeg] fulgte min Formands Been; pludselig saae jeg Mere af disse og derpaa den hele stakkels Fyr, der blev skudt tværs igjennem Hovedet og blot gav en sagte Stønnen, idet han strax døde. Endelig kom jeg da igjennem — og aller sidst — da *Müller* paany søgte mig. Denne Skyttetjeneste er unegtelig meget skrap; men forlade den kan jeg ikke, da disses Tjeneste ansees for den risikerligste, og det saaledes vilde stride mod min Honnør at træde fra den. Vi ere nu igjen paa Forposttjeneste i et Blokhuus i Sundeved ligeover for Sønderborg; her er meget koldt, da det overalt er gjennemskaaret med Skydehuller, og vi maa ingen Halm have paa Gulvene. Vi have Ordre at holde os i 48 Timer, hvis vi blive angrebne. Forresten have vi det ret morsomt: en stor Mængde Besøg, stærke Drikke, etc. — Med alle Folk staaer jeg fremdeles paa den bedste Fod; næsten alle Bataillonens Lieutenanter have hædret mig ved at drikke Dus med slig godvillig Korporal. Vi havde et morsomt Gilde kort før Slaget, hvor Retterne vare Risengrynssuppe med *Augustas* Syltetøi i, Spegeskinke og Syre, Æggefæskepandekage og til Dessert noget af samme berømmelige Syltetøi. Kapt. *Müller* fik ondt i Maven af disse velsammensatte „Satans Retter“, som han udtrykte sig. Natten efter Bataillen tog *Hedermann* og *Blom*, der vare indkvarterede hos en Præst, mig med i deres Kvarter. Præsten lod til at have havt Nok i de to Lieutenanter; imidlertid redtes der en Rede paa Gulvet, hvori jeg skulde ligge; men begge Lieutenanterne syntes, at jeg den Dag havde bedst fortjent den rigtige Rede, og ergo lagde disse sig Begge paa Gulvet, og jeg beherskede alene den rigtige Rede — ikke daarligt for en Korporal! — At *Hedermann* er reist, er mig forresten i mange Henseender trist nok; hils ham grumme meget, og bed ham fra *Müller* om Blade, Aviser, etc. — Kunne vi vente Svenskerne, og navnlig syd for Kongeaen? Havde vi havt dem i Mandags, havde Sejren maaske havt store Følger; men smukt er det unegteligt, at vi selv have slaaget

Preusserne med Hr. *Wrangel* i Spidsen. Forøvrigt er Fjenden snild og fuld af List: to Batailloner gik hiin Aften omkring vor høire Fløj for at afskære os fra Broen til Sønderborg, eller selv komme med; men det blev Løgn. Som De veed, skete den første Vending til det Bedre ved Kanonerne, og Udslaget gjordes ved Gardens og et Par Batailloners Angreb; Noget af dette bemærkede jeg dengang ret godt fra fjerde Bataillon. Men til et godt Udfald af Sagen have vore Skytter af fjerde Bataillon ikke bidraget Saalidt, dels ved længe at opholde Fjenden, dels ved vort Bajonnet-Angreb, der viste, at Preusserne ikke med Kraft modstod et saadant, og det fik dem til at føre deres Reserver for tidlig frem, da de vist troede, Angrebet skete af en af vore Reserver. Om Aftenen silde fik vi endnu et Tog over hele Valpladsen, da vi Skytter fik Ordre at dække et Batteri.

Jeg havde Lyst til at skrive mere; men jeg er træt og maa skrive med Papiret paa en Stump Bænk, siddende paa mit Tornister. Derfor Farvel, kjæreste, elskværdigste Søkende! Hils alle brave Venner. *Augusta* taler om at besøge *Thalbitzers*; hils dem Alle tusinde Gange, og siig, at salig Kandidaten midt i Ild, Kugler og Trængsel tidt sender en kjærlig Tanke til alle de Kjære paa Cathrineberg, hos hvem han saa ofte har glædet sig; han haaber endnu engang at skulle blive budt velkommen af disse brave Folk, lige fra den fortræffelige Grandmama, der endelig ikke maa glemme mig — lige til min Buts [?], Godseieren, Fruen, Alle, Alle! Tak *Johansens* for al deres Elskværdighed, item *Augusta* for alle hendes fortræffelige Breve; af de Andre venter jeg snart Breve. Hvilken Fryd atter at sidde og tale med Dem, bedste, kjæreste Venner! Om *Tage* ønskede jeg gjerne lidt Besked. Tak for den tilsendte Oplysning fra Professorens Frue¹⁾! Lev vel!

Deres hjerteligst hengivne H. E. S.

IX.

[Til Pastor *Johansen*].

[Foraaret 1849?]

Kjæreste Svoger!

Disse Par Ord skriver jeg til Dig i Anledning af nogle Ytringer, Du i Dine Breve har ladet falde om muligen at ville

¹⁾ Vistnok Fru *Heiberg*.

søge Aarhus¹⁾. Det kunde vel synes overflødigt at give Raad i saa Henseende, da Du naturligviis nok selv overveier Sagen, før Du realiserer den; men da den dog ligger mig noget paa Hjerte, seer jeg ikke, hvorfor jeg ei skulde omtale den, saa meget mere som Papa imod sit egentlige Ønske maaskee udtaler en anden Anskuelse, end min, der gaaer ud paa indstændig at fraraade Dig at søge det nævnte Embede. Hvad først det Pecuniaire angaaer, da har *Brix*²⁾ adskillige Gange angivet sine Indtægter til 1500—1800 Rbdl.; naar Du da tager i Betragtning, at Aarhus omtrent er et ligesaa dyrt Levested som Kjøbenhavn, saa troer jeg, Du vil være enig med mig i, at Fordelen ved at flytte er saare ringe, især naar Du erindrer, at Du jo da maa forblive der i det Mindste i 6 Aar. Forsaavidt Du dernæst oftere har ønsket at komme paa Landet — hvad jeg egentlig troer, Du maaskee vilde finde Dig allerlykkeligst ved — da bliver der selvfølgelig heller ikke Noget deraf. Men hvad der er Hovedsagen: det, Du ofte selv har omtalt som Dit største Ønske ved at blive befordret, og som ogsaa for os Andre — forsaavidt dette bør komme i Betragtning — er det absolut Væsentligste, nemlig at vi kunde komme nærmere sammen, det opnaaes i Grunden slet ikke herved; thi saasnart Vandet er imellem, vil vore gjensidige Besøg naturligviis blive ganske som før; og den Glæde, vi saa tidt i vore Samtaler herhjemme saavel som med Dig selv og *Edle* have lovet os af, ofte, naar vi vare trætte af denne kjedsommelige By, da at kunne samle frisk Liv ved et Par Dage at udvexle vore Tanker med Dig og Din elskværdige Familie — den maae vi renoncere paa. Det vilde ogsaa være langt behageligere, hvis Du og *Edle* med Børnene kunde være herinde om Vinteren, end som nu om Sommeren; og isærdeleshed vilde det for Fader være en reen Igjenfødelse at faa Dem alle saaledes herover i Nærheden, at han engang hver Maaned blot kunde besøge Dem et Par Dage; thi den halve Deel af hans Jeg — moderat beregnet — er sandelig i Mariager, og de Uger af Aaret, han tilbringer derovre med sit hele Jeg, er en

¹⁾ Sognepræste-Embede ved Frue Kirke *der*.

²⁾ Den forrige Sognepræst *der*.

Tid, han meget længe har Gavn af. Endnu var der vistnok Meget at sige om denne Sag, men jeg er for Øjeblikket slet ikke disponeret til videre at udvikle den — hvad Du af mit tunge og matte Sprog vel allerede har iagttaget. Dette ville Du, min kjæreste Johansen bære over med, saavel som med hele Indholdet af denne Epistel, der er diceret af det Venskab, som stedse næres for Dig af

H. E.

X.

Kbhvn. d. 3die Mai [1855].

[Til P. L. Møller i Paris].

Gæve P. L. M.!

Paa Grund af $\frac{1}{2}$ s (o: *Halls*) Sygdom har jeg først i de sidste Dage kunnet rygte Deres Commission, men har forøvrigt ved givne Leiligheder søgt at opfordre Folk til at gjøre Noget for vor aandrige Danske i Paris. Jeg vilde imidlertid ikke vise den aabne og usminkede Tænkemaade, som sømmer en Dansk i Danmark saa vel, hvis jeg sagde, at Folk var særdeles vel stemte for vor bolde Æsthetiker, hvis Spydigheder mod *res publica libera Gallica* og Venskab mod Kjøbenhavnsposten & Flyveposten & *Louis Napoleon* ere mere og mindre farlige Anstødsstene. Alligevel var $\frac{1}{2}$ en af de Blideste; jeg har talt to Gange til ham derom, og han indrømmede, at det var Synd mod Danmarks Danske Folk og Litteratur at lade en saa kyndig og begavet Æsthetiker (din Tjener, Jesper!) gaae i de parisiske vovov'er. De maa derfor skrive en fornuftig Ansøgning, men deri ikke fremstille Dem med Deres politiske Laurbær, men med de æsthetiske, eller i alt Fald med de nationale — hvis De f. Ex. har gjort Noget i Dansk Interesse i det svundne Lustrum, samt om muligt anføre et eller andet bestemt Arbeide, hvortil De ønskede Understøttelse, eller for hvis Skyld De ønskede at opholde Dem i Paris. Hvis De har nævnt en bestemt Sum (100 Rbdl.) til *Hall*, saa er det maaske rigtigt at nævne den ogsaa i Ansøgningen, men ellers maatte den maaske allerhelst lade Summens Størrelse ubestemt. Har De ellers nogen Ven, som kjender *Hall*, saa lad ham kun tale om Sagen; det skader ikke at attackere Fjenden fra flere Punkter (cf. Kampen paa

Krim). Til gamle Grosserer *Nathansen* har jeg talt; skriv et Par Ord til ham, om De synes; formodentlig kjender han ogsaa lidt til *Scheel*¹⁾, saa at han, hvis De ønskede at skrive Noget i dansk Interesse, kunde henlede *Scheels* Opmærksomhed paa Dem. — Mon ikke det dumme Samfund for den danske Litteratur vilde forlægge Noget for Dem? De burde skrive en Dansk Litteraturhistorie, men desværre ere Forholdene neppe saa, at De her kan subsistere *pro tempore* og have *otium* dertil, og herhjemme maatte De jo være. Den eneste taalelige Udsigt for Dem her, vilde være, om De kunde udgive et satirisk-critisk Dueblad; et saadant, troer jeg, kunde trænge igjennem. — Iøvrigt skal jeg, naar De skriver mig til, gjøre det Lidet, jeg kan, men glimrende ere Udsigterne vistnok ikke i nogen Henseende, og navnlig gav Hans Excellence Oplysningsministeren²⁾ jo meget langt fra noget Løfte. — *Hauchs* og *Sibberns* Intervention, især den Førstes, antager jeg vilde være nyttig.

Hermed, adieu!

Deres Schack.

XI.

[Til Samme.]

Kjbnh. d. 27. Mai [1855.]

Ædling!

Medens Deres Venner her arbeide paa Deres Bedste, græmmer det mig at see, for hvilke Snarer og Forfølgelser De er udsat i Paris³⁾. Først den slemme Nordmand⁴⁾, der tager en saa blodig Hævn over Skizzen fra Norge⁵⁾, at han lumskeligen indbilder Dem, at RR-Actionen⁶⁾ vil koste 2—300,000 (Spec. eller Rbdl.?)! Ak, hvorfor har De dog ikke studeret *Gert Winthers* Foredrag? De vilde da have seet, at han har udviklet netop det samme Thema for sine Bønder, og opgjort et specielt Regnestykke, hvor Summen imidlertid ikke gik til Mere end 4,200 Rdl.,

¹⁾ Vistnok Generalauditør *Anton Vilhelm S.*

²⁾ *Hall.*

³⁾ Se *P. L. Møllers* Artikel i „Flyveposten 16. Maj 1855“.

⁴⁾ Han navngives ikke af *P. L. M.*

⁵⁾ „Gæa“ 1846, hvor *P. L. M.* var temmelig satirisk over for Nordmændene.

⁶⁾ Folketinget havde paa denne Tid rejst Rigsretssag mod Ministeriet *Ørsted-Bluhme.*

hvilke man haaber at kunne rigelig dække af det bevidste Ridehus. Og dernæst „de flere Officerer“, af hvilke P. L. M. „har hørt“, General H.¹⁾ har „skabt den danske Armee“, hvisaarsag vi creere ham til at være ligesaa god som *Scipio Africanus*; — O, P. L.! Hold Dem dog for Fremtiden til Spanien, og skriv ikke Correspondance-Artikler til Danmark om Danmark; thi her kommer Skæbnen aparte grusomt over Dem; hvorfor har De ikke læst *Jacob Davidsens* Correspondance-Artikel (fra Frederiksberg Allee) om, at han „havde hørt“ af „flere Studerende“, at *Molbech* med Rette kunde „ansees som det danske Sprogs Skaber“? — — Hvad skal Deres Venner nu svare, naar man siger, at P. L. M. er bleven dum? — i alt Fald er han fuld af *Candeur*, naar han skriver Sligt om Freund *Hansen*, medens han søger hos den af samme Freund H. afsatte Cultusminister²⁾ (*in parenthesi* vil jeg ikke raade Dem at rose *Hall* og *Andræ*, naar De søger hos *Hansen*). — —

Men se og beundre! Samme humane Cultusminister reiser alligevel om et Par Dage til Frederiksborg og vil da indstille Høistærede til at faae de omspurgte 100 Rdl., hvilket glæder mig af Hjertet, og vilde glæde mig end mere, hvis de maatte bidrage til at vende Deres Hu fra Politiken til Æstetiken; — Politiken taber (saagu) ikke derved, men Æstetiken vinder.

Ovennævnte Indstilling, antager jeg, vil indeholde tilstrækkelig mildnende Middel paa Deres Hu mod nævnte Oplysnings-Minister; men jeg skal dog for en anden Gangs Skyld bemærke, at De fordrer *nimis*, naar De vil have Svar fra Ministre paa Ansøgninger, som ikke blive bevilgede. Saa vidt jeg veed, er dette ikke Tilfældet hverken her eller nogetsteds, naar Talen er om Ansøgninger om Embeder eller andre „Benaadninger“; ofte vilde det ogsaa være umuligt; thi f. Ex. en dansk Finansminister har over 4000 slige om Ugen paa adskillige Tider af Aaret, og en fransk har da vel sagtens 10 Gange saa mange.

Af Nyt meddeles, at Grosserer *Nathanson* er bleven Ridder,

¹⁾ *Chr. Fr. Hansen*.

²⁾ *Hall* blev i Apr. 1854 ved *Hansens* Indvirkning afskediget som konstitueret Generalauditor.

og Capt. *Schovelin* Etatsraad samt Departements-Directeur under Finanserne. *S. Kierkegaard* har erklæret det for en god Gjer-ning ikke at gaae i Kirke.

Nu være *Kierkegaards* Gud med Dem, ædle gamle Pariser!
Kan jeg tjene Dem med Noget, vil det være en *plaisir* for
Deres hengivne Schack.

Monsieur Msr P. L. Møller, rue Belle chasse 8, Paris.

Nedenstaaende Brev, som Fru *A. Nielsen* har overladt mig til Afbenyttelse, bør staa her som Supplement til de foregaaende:

XII.

Fru Augusta Nielsen, født Schack.

Jeg skylder Dem, min Frue, en Tak for den nyttige Bog¹⁾ og for det særdeles venlige Brev, som ledsagede den. Oprigtig-heden tro maa jeg bekjende, at jeg kun har bladet i den første, men desto mere har jeg taget mig det sidste til Hjerte. Deres afdøde Broder var en af mine allerførste politiske Venner; igjennem ham var det, at jeg gjorde Bekjendtskab med *Hall*, kom i Forbindelse med det national-liberale Parti og i det Hele fik min senere politiske Retning bestemt; thi et ungt Menneske paa 23 Aar, som jeg dengang var, har i Grunden ingen Mening, og det beroer meget væsentligt paa hans Omgivelser hvad der skal blive af ham. Godt Selskab skaber gode Sæder, og omvendt. Det gode Forhold mellem Deres Broder og mig bevaredes til det Sidste, skjøndt Omstændighederne bragte vor intime og daglige Omgang til at ophøre tidligere, end jeg ønskede. Jeg mindes med dyb Vemod vor sidste Samtale; det var i Foraaret 1859 — jeg skulde om kort Tid holde Bryllup, han stod i Begreb med at tiltræde den Rejse, som han vidste og jeg anede vilde blive hans sidste, og jeg husker det Tonefald, hvormed han sagde til mig: „Farvel, De lykkelige Menneske! Gid Deres Liv maa holde for Dem hvad det lover!“ Hans eget, der var saa rigt engang paa store Forhaabninger, endte saa sørgelig, uden at hans store

¹⁾ „Haandbog for Husmødre af Bondestanden, prisbelønnede af Det classenske Fideicommiss“.

Evner kom til at udrette for Fædrelandet og ham selv, hvad de havde forjættet.

Dog, det var ikke Meningen at ville fornye Deres bittre Tanker. Hensigten var kun at sige Dem, at den modtagne hjertelige Hilsen fra *Hans Egede Schucks* Søster har glædet mig oprigtigt og at jeg ved Deres Brev har faaet ligesom en Luftning fra gamle Tider, saa uendelig meget lykkeligere og frejdigere end de nye.

Deres ærbødige Bille.

Kbhvn. 19. Octbr. 1868.

Var Generalmajor, Friherre Alf Nicolai von Alfson dansk eller norsk?

Af **E. A. Thomle.**

Det har hidtil i Almindelighed været anseet som sikkert (jfr. Brickas Biografiske Lexikon, I S. 180, C. J. Anker, Norske Generalpersoner, S. 289 ff. m. m.) at den østerigske Generalmajor, Friherre Alf Nicolai (Adolph Nicolaus¹⁾) von Alfson, der for sine Fortjenester under Syvaarskrigen erholdt Maria Theresia Ordenen og i 1777 blev optaget i Friherrestanden, var en Søn af fattige Bondefolk i Grue Prestgjeld i Solør og at han saaledes var en indfødt norsk Mand. Hvorvidt denne Antagelse har havt nogen Hjemmel eller om den blot er grundet paa Tradition og Hypothese, ser jeg mig ikke istand til at afgjøre. Men at man har havt al mulig Grund til at anse General Alfson for at være af norsk Slægt, viser det Brev, som Friherrens egen Datter i 1822 sendte Overkrigscommissær, Grosserer Otto Collett i Kristiania netop for at faa Rede paa sin Faders norske Familie. I de af Oberstløit. H. J. Barstad først i Morgenbladet for 6 Januar 1901 og senere i dette Tidsskrifts 5 R. IV. S. 178 ff. meddelte nye

¹⁾ Da Datteren kalder ham Adolph Nicolaus, har han vel selv i Tyskland brugt disse Navne.